

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ “НЕОФИТ РИЛСКИ”**

---

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ  
КАТЕДРА „СОЦИОЛОГИЯ”

***АВТОРЕФЕРАТ***

На дисертационен труд на тема:

**БЕДНОСТ И БЕЗРАБОТИЦА В ЙЕМЕНСКОТО ОБЩЕСТВО**

*за присъждане на образователна и научна степен „доктор”*

Дисертант:  
Фадел Али Хусейн  
Шифър: 05.11.01

Научен ръководител:  
Доц. д-р Мария Серафимова

Благоевград  
2011

Защитата на дисертационния труд ще се проведе на 3 октомври 2011 от 11. 00 часа в Югозападен университет „Неофит Рилски”, Благоевград. Материалите по защитата са на разположение за интересующите се в кабинет № 349.

## **СЪДЪРЖАНИЕ**

|                                                                                                                                                                                                         |          |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| <b>УВОД</b>                                                                                                                                                                                             | <b>4</b> |
| <br><b>ПЪРВА ГЛАВА</b>                                                                                                                                                                                  |          |
| <b>БЕДНОСТ И БЕЗРАБОТИЦА:</b>                                                                                                                                                                           |          |
| <b>ПРИЧИНИ И СОЦИАЛНИ ПОСЛЕДИЦИ</b>                                                                                                                                                                     |          |
| 1.1.      Методологичен подход                                                                                                                                                                          | 8        |
| 1.2.      Традиционни учения и идеи                                                                                                                                                                     | 11       |
| 1.3.      Георг Зимел за бедността и безработицата                                                                                                                                                      | 21       |
| 1.4.      Безработица и пазар на труда. Социални<br>последници от безработицата за индивиди,<br>групи и общности.                                                                                       | 33       |
| 1.5.      Бедността като личен, групов и обществен проблем.<br>Абсолютна и относителна бедност. Бедността и рисковете от<br>социална изолация, деградация на засегнатите личности,<br>групи и общности. | 38       |
| 1.6.      Бедността, като неравенство и дискриминация.                                                                                                                                                  | 42       |
| 1.7.      Пресичането на социалните кръгове                                                                                                                                                             | 52       |
| <br><b>ВТОРА ГЛАВА</b>                                                                                                                                                                                  |          |
| <b>СТРАТЕГИИ И ПОЛИТИКИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА</b>                                                                                                                                                            |          |
| <b>БЕДНОСТТА В ЕС: ПРОЦЕС НА ФОРМИРАНЕТО ИМ</b>                                                                                                                                                         |          |
| <b>И ОСНОВНИ НАПРАВЛЕНИЯ</b>                                                                                                                                                                            |          |
| 2.1. Бедността в АМЕРИКА и ЕВРОПА?                                                                                                                                                                      | 63       |
| 2.2. Стратегии и политики на ЕС – основни особености<br>на формирането на стратегиите и политиките по заетостта в ЕС                                                                                    | 68       |
| 2.3. Гражданско участие при формиране на политиките<br>по заетостта на ниво ЕС - Европейска анти-бедност мрежа                                                                                          | 70       |
| 2.4. Ролята на Европейската анти-бедност мрежа за<br>формулиране и прилагане на стратегиите и<br>политиките в областта на заетостта                                                                     | 77       |

### **ТРЕТА ГЛАВА**

#### **СОЦИАЛНО-ДЕМОГРАФСКО И ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА РЕПУБЛИКА ЙЕМЕН.**

|                                                                                 |            |
|---------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ИЗМЕРЕНИЯ НА БЕДНОСТТА И БЕЗРАБОТИЦАТА</b>                                   | <b>86</b>  |
| 3.1. Основни тенденции в развитието на броя и<br>структурите на населението     | 91         |
| 3.2. Естествено движение на населението                                         | 94         |
| А) Раждаемост на населението                                                    | 94         |
| Б) Смъртност на населението                                                     | 96         |
| В) Естествен прираст на населението                                             | 98         |
| 3.3. Образователна структура на населението                                     | 99         |
| 3.4. Заетост на работната сила в Република Йемен                                | 102        |
| 3.5. Обхват и равнище на бедността в Република Йемен                            | 105        |
| 3.6. Някои основни измерители на бедността в<br>Република Йемен                 | 120        |
| 3.7. Обобщени регионални измерения на бедността                                 | 128        |
| 3.8. Политики за преодоляване на бедността в<br>Република Йемен                 | 133        |
| 3.8.1. Заплахи от разширяване на бедността в Йемен                              | 133        |
| 3.8.2. Политики и мерки на правителството на<br>Република Йемен срещу бедността | 135        |
| <b>ЗАКЛЮЧЕНИЕ</b>                                                               | <b>143</b> |
| Приложение 1                                                                    | 169        |
| Приложение 2                                                                    | 175        |
| Приложение 3                                                                    | 182        |
| Ползвана литература                                                             | 185        |

Дисертационният труд се състои от: увод, три глави, заключение, три приложения и списък на използваната литература. Общият обем на дисертацията е 181 страници.

## УВОД

Трудно е да се изследва материя, която е предмет на огромна научна и дискуссионна литература. Затова в този дисертационен труд е направен опит да се очертаят и анализират някои аспекти на многопластовият проблем за бедността и безработицата. В хода на осъществения в дисертационния труд, анализ се съблюдават предварително приети ограничения и понятия по начин, който позволява да бъдат проследени формулираните твърдения.

### *Актуалност и степен на разработеност на темата*

По своята същност бедността и безработицата като социални феномени са проблеми, които ако не бъдат решени своевременно придобиват икономически и социални измерения. Когато процесите, които са свързани с тях станат продължителни, те се превръщат и в психологически, и „критични” за съответното общество. Появяват със сложни за изследване и интерпретация процеси.

**Първо**, поради многостранната обусловеност – икономическа конюнктура, принципи на социална политика, трудова активност и мотивация, инвестиционен потенциал, обществено утвърдени индивидуални представи за трудова позиция и т.н.

**Второ**, поради динамиката, следваща икономическото развитие на определени общества в различни исторически периоди.

**Трето**, поради силната чувствителност на изследваната проблематика към политически решения и програми, и към всякакъв вид външна намеса.

Подходите, методите и средствата в дисертацията се използват по начин, който позволява бедността и безработицата да се изучават като:

- реален процес – с цел, разработване и прилагане на пасивни и активни мерки за справяне с тях;
- реални взаимоотношения - посредническа дейност, за постигане на ефективност на работното взаимодействие;
- социално-икономически процеси.

#### ***Цел и задачи на разработката***

При разработването на дисертационния труд са наложени предварително някои ограничения.

**На първо място** това са ограничения в обхвата и обема на изследването.

**На второ място** това са ограничения във факторния анализ – разглеждат се онези фактори, които са най-податливи на влияние от страна на социалната политика.

**На трето място** това са персоналните ограничения.

Предварително е ясно, че в една много бързо развиваща се област на научни знания, е възможно да бъдат пропуснати някои аспекти или проблеми.

**Целта на дисертационния труд** е теоретико-приложно изследване на измеренията на бедността и безработицата като

социални феномени в съвременните общества и по-конкретно в йеменското общество.

За постигането на така формулираната основна цел на изследването са определени следните задачи:

1. Да се покаже, че хората заемат различни позиции по отношение на притежавани и ползвани материални духовни блага, упражняване на власт, влияние и авторитет, потребление на едни или други ценности.

2. Да се аргументира тезата, че съществуването на социално неравенство неизбежно предполага и наличието на бедност, а категорията на бедните формира слой на социални аутсайдери.

3. Да се провери дали в самия модел на пазарна икономика е заложено социално неравенство, а обедняването и бедността се извеждат от икономическите и социалните структури на индустриалните общества.

4. Бедността се разглежда и изследва като сложно социално явление, което съпътства всички народи. Знанията за характеристиките и измеренията на бедността дават възможност за създаване на методи за определяне на бедност, за форми на социални защиты.

5. Да се направи анализ на социалните феномени „бедност” и „безработица” на различни равнища - социологическо, политическо и икономическо.

***Според основната теза на дисертационния труд*** обедняването и равнището на бедност се определят от различни по характер причини, от съществуващите вътрешни и външни социални и икономически условия. Това обстоятелство налага разработването и прилагането на комплексни политики и мерки за тяхното ограничаване и намаляване. В този смисъл направеното

проучване и анализ биха могли да бъдат полезни при *разработване и прилагане на стратегията и тактиката за реализиране на социалната политика в Република Йемен.*

## **ПЪРВА ГЛАВА** **БЕДНОСТ И БЕЗРАБОТИЦА: ПРИЧИНИ И СОЦИАЛНИ ПОСЛЕДИЦИ**

В условията на модерното общество се откриват възможности за интересни и дълбоки социологически интерпретации и анализи по линията на интердисциплинарните знания. Потърсен е синтез, една трета перспектива, свързана с разглеждането на социологическото познание като процес, в светлината на критичността, радикалността и диалектизацията.

Парадигмите са доминиращи теории в дадена научна област. Според Томас Кун парадигмите са *всеобщо възприети научни постижения, които за определен период от време са източник на моделни задачи и решения за една общност от професионалисти.* Редица социолози определят парадигмата като научно направление, което за определен период от време е източник на идеи и решения за социалната практика.

В социологията са се наложили различни парадигми, сред които пряко отношение към изследваната проблематика имат структурно-функционалната, марксистката и хуманистичната.

Водеща идея в дисертацията е „взаимстваната“, метафорично казано от почти неизвестната приказка за розите<sup>1</sup>, на Георг Зимел, където се обяснява разликата между това *да си лишен от притежание и да се преживяваш като неравен.* Лишеността от притежание не е нито необходимо, нито достатъчно условие, а само **възможност** за преживяването на

---

<sup>1</sup> Виж по подр. Маринова, Св., Фрагменти на една „събитийна“ социология на социалното неравенство: бележки върху Зимел, В: Год. на СУ „Св.Кл. Охридски“, том 102.



неравенство. Дори и напълно да си лишен от притежание като гражданите на измислената страна Утопия, но ако приемаш това положение за даденост и не се сравняваш с имащите, с идеята, че и ти имаш право да имаш, си просто лишен, но не неравен.

И обратното: възможно е да не си лишен от притежание, но в сравнение с други имащи, да се преживяваш като неравен. Много по-съществено условие за социологическото разбиране на социалното неравенство от голото притежание е *сравнението, т.е. относителната лишеност*.

Докато групите на бедните и богатите, образованите и по-слабо образованите са само теоретично конструирани, без да се изследва с кого се сравняват и какво произтича от това сравнение, все още сме извън областта на социалните неравенства.

Има “бедни заможни”, които в сравнение с други слоеве в обществото притежават достатъчно, но относително – в сравнение с други членове на социалната група, към която се чувстват принадлежащи - притежават малко.

Формулирано в по-точни понятия, тезата на Зимел е, че има групово-специфични начини на възприемане, оценка, които не могат да бъдат изведени от обективната позиция, защото възникват в сравнението.

В есето за “Бедния” в своята “Социология”, Зимел критикува социалните политики, които подпомагат бедните не в интерес на самите тях, а на общественото цяло, могат да бъдат открити две понятия за “беден”. Самият Зимел не ги разграничава експлицитно.

Бедността се разглежда като сложно социално явление, което съпътства всички народи. Знанията за характеристиките и измеренията на бедността дават възможност за създаване на методи за определяне на бедност, за форми на социални защиты, възможности за определяне на обедняването, чрез повишаване на

икономическа активност (повишаване на трудовата заетост индивидуално и обществено производство на труда).

Тъй като една от целите на настоящия дисертационен труд е да са направи анализ на социалния феномен „безработица“, проблемът се анализира на различни равнища - социологическо, политическо и икономическо.

Безработицата се интерпретира като икономически и социален феномен, типичен за пазарната икономика на развитите страни, изразяващ несъответствия в търсенето и предлагането на труд на пазара на труда. Наличието на безработица се приема като признак, че дадена икономика функционира под нивото на потенциалният си продукт. Това от своя страна означава, че е нарушена пълната заетост и следователно може да се характеризира със значителни негативни последици за обществото и икономиката като цяло.

## **ВТОРА ГЛАВА**

### **СТРАТЕГИИ И ПОЛИТИКИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА БЕДНОСТТА В ЕС: ПРОЦЕС НА ФОРМИРАНЕТО ИМ И ОСНОВНИ НАПРАВЛЕНИЯ**

В бедните държави вниманието на социалната политика е съсредоточено преди всичко върху мерките за пряко подпомагане на бедните семейства. Това е обяснимо, тъй като в сравнение с предпазните мерки, целящи предотвратяване на масовата бедност, последващите помощи струват по-малко на страната. За по-радикално решаване на въпросите за бедността обаче е нужно провеждането на активна социална политика, която, съчетавайки се умело с икономическите мерки, да ограничава причините и факторите за възникване на бедността.

Доскоро се считаше, че най-същественото в борбата с бедността е да се осигури заетост на трудоспособното население. Но една заетост с ниско трудово възнаграждение не може да задържи работещия и неговото семейство над прага на бедността. Този доход не може да мотивира и неговото поведение за трудово участие. Ето защо политиката трябва да бъде насочена не просто към заетост, а към добре платен труд.

Оттук следва изводът, че решаването на проблема за бедността изисква социално партньорство и съвместни действия както от страна на държавата, така и от страна на работодателите, обществените организации, териториалните и други общности.

Проблем и задача на социалната политика е правилното дозиране на мерките с превантивен характер и на тези с характер на пряко социално подпомагане. По данни от чуждестранни изследвания към каталога на желаните от гражданите социални мерки за борба с бедността се отнасят: по-високите социални помощи при безработица и бедност; предоставянето на по-евтини жилища и ниски наеми; повече и по-добри социални услуги за възрастни и болни; повишаване на минималните заплати и

минималните пенсии; по-добро образование на застрашените от бедност групи; повече информация относно наличните социални услуги.

Посредством форсираната дерегулация се продуцират нови, вторични неравенства в достъпа до трудовите пазари, преразпределението на БВП и доходите, възможностите за допълнителна заетост. Неформалният сектор в икономиката и недекларираната заетост са пряко следствие от безлимитната дерегулация на трудовите отношения, което създава нови дисбаланси, особено във възникващите пазари.

Дерегулацията улеснява и социалния дъмпинг, което разширява пространството за нелоялна конкуренция и води до деструктивен алианс между работодателите и Синдикатите.

При това се наблюдават и асиметрични ефекти във взаимоотношенията между богатите и бедните страни, които водят до изтичане на национално богатство от страната и нарастване на дистанцията помежду им.

Поставен е акцент и върху новата връзка между бедност и растеж, като се посочва, че в историята на ЕС, както и в историята на т. нар. социализъм, а даже в цялата човешка история досега, имаше едно и също правило: постигнете растеж, за да намалите бедността, или по-общо – постигнете растеж, за да постигнете развитие (понякога то се трансформира в правилото: грабете за да не сте бедни). Това правило вече не е валидно. Сега е вярно обратното – намалявайте бедността за да постигнете растеж.

Основните стълбове на множеството взаимосвързани политики, които произвеждат социалните патологии - бедност, неравенства и възпроизвеждащи се и географски разширяващи се кризи:

- “затъмняване” на икономическия живот и криминализиране на процеса на разпределение на доходите;

- отслабване значението на трудовото и социално законодателство, което може да води до дисперсия на доходите;
- приватизиране на публични ресурси - паричните потоци се пренасочиха от бюджетите на обществата към тайните частни сметки в офшорни зони, което предизвика “недостигът” на средства за публичните политики и колапс на социалната политика.
- блокиране и контрол на социалното знание - значителен дефицит на анализи за бедността и неравенствата; засилване значението на официалните статистически данни, които изграждат изкуствен социален свят и не осигуряват важни отговори; систематично недофинансиране на социалните изследвания, «политизиране на знанието»; негативизъм към изследователските структури, които са бюджетно финансирани.

Най-дълбоките корени на бедността са в липсата на адекватно знание за този социален проблем, а поради това възникват отклонения и във взаимодействието между социалните науки като системи за производство на такова знание и политическия процес на вземане на решения (формирането на политики).

За обосноваване на тезата се разглеждат две групи въпроси:

- а) особености на създаването на знание относно бедността;
- б) начинът по който наличното знание взаимодейства с политическия процес на вземане на решения (влияние на знанието върху формирането на политиките).

Направен е извод, че спецификата на процеса на създаването на знание относно бедността на практика води до поддържане и увеличаване на нивото на незнание.

*Организацията на подпомагането на доходите е много важна страна на социалната защита на бедните. Не бива да се допуска поради недостатъци в организацията съществуването*

*на хора, живеещи под равнището на официално признатата граница на бедност.*

Две са главните насоки за усъвършенстването на тази организация:

**Първо**, много важно е организацията на социалното подпомагане максимално да се доближи до местоживеенето на хората. С него правилно се занимават местните органи на властта.

**Второ**, формалностите при ползването на помощи от бедните трябва да бъдат сведени до минимум за сметка на увеличаване на техните отговорности. От голямо значение е да се премахнат всички пречки и да се създадат условия за разгръщане на обществените инициативи в това отношение.

### **ТРЕТА ГЛАВА**

## **СОЦИАЛНО-ДЕМОГРАФСКО И ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА РЕПУБЛИКА ЙЕМЕН. ИЗМЕРЕНИЯ НА БЕДНОСТТА И БЕЗРАБОТИЦАТА**

Тази глава от разработката е най-значима за изпълнение на познавателните цели. Анализът на емпиричните данни позволява да се направят важни изводи за причинно-следствените връзки в хода на разглежданите процеси и да се разкрият възможностите за позитивно влияние върху тях.

През последните десет години Република Йемен силно разчита на помощи от различни международни организации, за да поддържа своята икономика. В замяна въвежда значителни икономически реформи. Изготвени бяха и провеждани икономически програми за два петгодишни периода.

Предприетите политики и мерки довеждат до положителни резултати, но изоставането на страната в икономическо и от него в социално отношение е значително. За бавното развитие на страната възпиращ фактор е и политическата нестабилност в страната, избухващите разногласия и противопоставяния между отделните региони на страната, между политическите и племенни съсловия.

За характеризиране на социално-икономическото развитие на дадена държава, като най-често обобщаващ, синтетичен показател се използва размерът на brutния вътрешен продукт, произведен от нея. Въз основа на него се изчислява и стойността на един човек от населението на страната.

В началото на настоящия век (2003 г.) brutният вътрешен продукт (БВП) на Република Йемен се изчислява по текущи цени на 2 067 232 млн. йеменски риала, (10,707 млрд. \$ долара) или средно на човек от населението 101 549 риала. Изчислено в щатски долари това се равнява на 553 \$ долара на човек от населението. За този период годишният ръст на БВП е 3.3%, а ръстът на БВП/1

човек е 0.8%. Това естествено се дължи на по-големия ръст в броя на населението на страната.

Направените изчисления на БВП на страната през 2007 г. показват забавяне в темпа на неговия растеж през следващите години. През посочената година нарастването на БВП е 2.8%. Неговият номинален размер, изчислен в щатски долари е 21,66 млрд. долара и съответно 923 \$ долара/1 ч.). Като последни данни за 2010 г. са посочени съответно: общ размер 25.131 млрд. \$ долара и 1061 \$ долара на 1 човек от населението. Преизчислен по покупателна способност (PSS) стойността на БВП през 2007 г. е 56.24 млрд. \$долара.

При изследване на демографските процеси в Йемен все още е трудно да се осигурят изчерпателни и достоверни статистически данни за настъпилите демографски събития – за броя на: ражданията, умираанията, миграциите и съответните контингенти, които ги пораждат.

Става въпрос за наличието на всеобхватни абсолютни данни, поради което позоваванията въз основа на тях са ограничени. Това затруднява и прецизното изчисляване на обобщаващи показатели (коефициенти), които отразяват равнището на протичащите демографски процеси.

За периода от м. юли 2009 г. до средата на 2010 г. по направени изчисления в страната са се родили над 800 хиляди деца, като близо половината (над 309 хиляди) официално регистрирани.

По някои официални данни (HBS 2005/2006) близо 41% от населението на страната над 10 г. възраст е неграмотно. Този относителен дял непосредствено след обединението на страната е бил още по-висок – 56%. Предприетите мерки по различни програми за двата петилетни планове са дали своя резултат, но тази част от населението е изключително голяма.



За сериозността на образователния проблем в страната следва да се добави и относителният дял на тази част от населението, която може само да „чете и пише“ – 34 %, т. е. това са лица, които нямат завършена степен на образование. Завършено начално образование има 13% от населението, а 8.7% са тези, които са завършили гимназия.

Много малък е дялът на тези, които са завършили университет – 2.3%. През 1994 г. техният относителен дял е бил 1.1%. В момента в страната има около 330 хил. лица с висше образование и около 1.3 хиляди със гимназиално образование.

От живеещото в градовете население на възраст 15 и повече години 67% има различна степен на образователна грамотност, докато в селата този относителен дял е само 11%.

Равнището на безработицата в отделните провинции на страната варира в широки граници. Най-висока степен на безработицата през 2004 г. е регистрирана в провинция Шабуа – 44%, следвана от Мариб – 34%, Аден – 29% и Лахедж – 26%. Със значително по-ниско равнище са провинциите Дамар и Саада (по 9.4%), Сана (8.6%) и Ал-Хадида – 7.7%.

От направения анализ на наличните статистически данни за демографското развитие на страната, образователната структура и икономическата активност на населението се достига до следните общи заключения:

1. Възрастовата структура на населението на страната е млада, която създава добри предпоставки за осигуряване на неговия възпроизводствен процес и на трудовите ресурси на страната.

2. Тенденцията на намаляване на раждаемостта и ниското равнище на смъртността постепенно забавят нарастването на населението в резултат на естествения ми прираст, но неговото увеличение ще продължи и през следващите две десетилетия.

3. В резултат на естественото движение, а и на развитието на миграционните процеси, породени от различни икономически фактори и различията в условията на живот може да се очаква, че ще настъпи преразпределение на населението по регионите на страната.

4. Образователната структура на населението не е добра и не съответства на разбиранията за съвременното общество. Поради това тя не способства и забавя социалното и икономическо развитие на страната. Предприетите политики и мерки от правителството на страната с подкрепата на международните институции дава своите резултати. Сега публичните разходи за образование съставляват 6% от БВП на страната, но все още не може да се компенсира натрупаното изоставане.

5. Икономическата активност на населението е много ниска. Основната заетост на населението е осигурена в областта на земеделието. Няма развита индустриална инфраструктура, поради което тя осигурява заетостта на едва 11% от работната сила.

Върху качеството на наличните статистически данни за безработицата в страната влияние оказват не само методиките на различните изследвания, но и системата на определение и регистрацията на безработните и поведението на населението.

Бедността сред населението в Република Йемен не е изолиран процес. Той е част от все повече придобиващия огромен проблем на съвременната цивилизация – в света на модерните технологии и изключителни научни постижения бедността е обхванала милиарди хора.

Според данните на Световната организация по храни и земеделие днес повече от 3 милиарда или близо половината от населението на света живее с по-малко от 2,5 долара на човек на

ден, а повече от 25% от населението е под прага на абсолютната бедност.

Докладите на Арабската организация по труда през последните десет години отчитат следното:

- в арабския свят безработицата възлиза средно на 14%;
- повече от 70 милиона араби живеят под прага на абсолютната бедност;
- в някои арабски общества един човек издържа до 8 души, а мизерията достига големи размери и продължава нейната тенденция на задълбочаване.

Една част от арабските държави, включително и Република Йемен, разработиха съвместно с различни международни институции (Международната организация на труда, Световната банка и др.) редица програми и проекти, с които се води борба против бедността и които имат за цел да постигната по-добро бладенствие и общо развитие на обществото. Те дават своите първи резултати, но относно техните възможности все още има спорни моменти и са предмет на широки дискусии.

Естествено, изследването на бедността предполага да се направи опит в търсене на основните причини за нейното възникване и обхващане на все повече и нови поколения хора.

За отделните региони причините могат да имат свои специфични проявления в зависимост от исторически развитите се икономически и обществени отношения в държавите. Съществуват особености на бедността и условията на живот на населението в арабския свят, които трябва да се имат предвид при тяхното изследване.

При разглеждането на бедността като явление е използван представеният модел на бедността на международната

конференция по проблемите на бедността в гр. Гада - Саудитска Арабия през 2011 година от д-р Мохамед Ал-Сакур<sup>2</sup>.

Съгласно представения в резюме модел на бедността, тя може да се тълкува в три основни направления, като всяко от тях съдържа и третира редица подвъпроси.

**Първото направление**, което е наречено „*персонално*“ развива и поддържа позицията за генетична бедност или бедност поради лични качества на хората. Поддръжниците на тази теза търсят „причините за бедността, за нейната продължителност и непроменяемост в самите бедни, тоест, самите те са главната причина за бедността си, за това, че тя бележи задълго живота им и дори се наследява от поколенията“.

Според тях бедността е резултат на личните качества на бедните. Липсата на инициативност и нежеланието на хората да се трудят водят до ниската производителност на техния труд. Те не използват никакви възможности в страната, в която живеят за да подобрят живота си и следователно се превръщат само в консуматори на блага. Поради това борбата със състоянието на бедност се заключава на първо място и единствено в борба със симптомите на бедност у самия индивид.

Подобно тълкуване на бедността е в основата на индивидуалистичните теории за бедността.

**Второто направление** се определя като „*обществено*“. В това направление се поддържа тезата, че „причините за наличието на бедност се крият в обществената структура, в движещите сили на обществото, които за едни създават благоприятни възможности за личен успех, а за други – не“. Според привържениците на тази теза всеки, който постига определени успехи не ги осъществява

---

<sup>2</sup> „Бедност и политики за борба с бедността и развитие на социалния живот на бедните“, автор Мохамед Ал-Сакур, генерален директор на Института за социално планиране и развитие към Международната организация на труда, в гр. Риад – Саудитска Арабия.

преди всичко на личните си качества, а предимно на възможностите, които му предоставя обществото.

Тъй като обществото притежава определени механизми и начини на намеса, като планове за развитие, проекти, обществени и икономически отношения, които ощетяват едни за сметка на други естествено е някои хора да се възползват по-успешно от тези възможности.

Вследствие на това с времето все повече нарастват различията и степента на ощетяване между отделните категории хора в обществото – някои са лишени от възможностите, които то предоставя, а други се възползват в максимална степен от тях. Така се появяват социалните слоеве на бедните и на хората с ниски доходи.

Следователно пазарните механизми, обществените сили и намесата им в живота на хората създават явлението „бедност”, а не личните недостатъци на самите бедни. Въз основа на това направление за тълкуване на бедността са разработени т.н. обществени теории за бедността.

**Третото направление** се определя като „синтезирано“. Направлението обединява елементи от индивидуалистичните и от обществените теории. При обяснението на явлението „бедност” се търсят два източника - фактори и специфики у самия беден и фактори и причини, идващи от обществото, където една група хора се издигат за сметка на друга.

Съществува обединяване на обстоятелства и фактори от двата вида групи в едно и в резултат на това се формира и разпространява това явление – бедността.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Фактите сочат, че размерите на бедността в арабските страни и в частност в Йемен, ще нарастват. Следните фактори са причина за това:

- нарастване прираста на населението,
- рецесията в икономическия растеж,
- отваряне все повече на ножицата между доходите на бедните и богатите;
- различното разпределение на инвестициите между регионите;
- бедните слоеве остават извън границите на системата за производство,
- безработните извън пазара на труда, далеч от партньорство в производството, от социално-политическия капацитет и мобилност;
- повишаване на цените на енергията и хранителните продукти.

Първите стъпки за разрешаване на проблема с бедността в редица програми и стратегии приблизително са следните:

- Да се проучи и анализира явлението бедност; да се отчетат линиите на бедност (Poverty lines);
- да се определи прослойката на бедните и нейните характеристики, показателите и индикаторите на бедността;
- да се направи профил; да се изведат основните детерминанти на ниво семейство и на ниво общество в национален план.

Работата протича през няколко етапа:

**Първи етап:** *измерване и определяне на бедността*

Обхваща процеса на определяне на лицата, които се считат за бедни, както и на размера на това явление, неговата

интензивност, слоевете, страдащи най-силно от бедността и размера на доходите им.

**Втори етап:** *определяне характеристиките на бедността.*

Определя се характерът на бедността, специфичните характеристики и основните белези на бедните в различните слоеве от гледна точка на териториално разпределение, социалните, икономическите, демографските, образователните и професионални особености, тяхното здравно и жилищно състояние. Този етап е подготовка за изследване корените и причините а бедността.

**Трети етап:** *Оценка на бедността*

Това е етап, в който се прави анализ и оценка на въздействието на националната политика и различните програми върху положението на бедните, било икономически или социални. Чрез тяхното приложение би трябвало да се стигне до ограничаване на бедността. Именно затова този етап е нарича етап на оценка на бедността.

**Четвърти етап:** *Облекчаване на бедността*

През този етап се разработват политиките за намеса и противодействие на проблема и за облекчаване на бедността, като се започне от утвърждаване и изпълнение на тези политики с участието на цялото общество.

**Пети етап:** *Контрол върху бедността*

Този етап обхваща контрола върху последствията от програмите и политиките за ефективна намеса в бедността и разкриване на слабите места в тях, както и очертаване на пътищата за постигане на по-голяма ефективност в облекчаване на бедността.

В йеменското общество има твърде много негативни явления и тенденции: бедността и безработицата, недоброто състояние на националната икономика, съчетан със слаб

икономически растеж, ограничен пазар на труда, връщането на един милион йеменци-емигранти и прекъсването на финансовите трансфери на тези йеменски работници от чужбина, намаляване на външните помощи и т.н. Тяхното негативно отражение се поддържа от липсата на добро сътрудничество между страните от региона, военните конфликти в региона и водената гражданска война в страната и тлеещите регионални бунтове.

За съжаление програмите за научни и емпирични изследвания и програмите за статистика не се занимават с проучвания за разкриване състоянието на бедността в Йемен, от гледна точка на относителния дял на бедните, мащабите на бедност, особеностите и характера на бедността.

### ***Откъде започва бедността?***

Тя не е единствено и само научен проблем. Отговорите преминават отвъд границите на научното познание. Твърде често този проблем се е решавал и се решава от учени, учени, удобни на политиките. Той остава предимно в сфера на добрите пожелания и минималните действия.

Къде свършва нормалното съществуване и къде започва бедността - за това биха могли да се произнесат широки кръгове от хора на публични дебати.

Руският класик Александър Островски назова една своя комедия *Бедността не е порок*. Наистина бедността не е порок, бедността е индикатор за нивото на обществата и на тези, които ги управляват.



## **СПРАВКА ЗА ПРИНОСНИТЕ МОМЕНТИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД**

1. Направен е опит за теоретико-приложно изследване на бедността и безработицата като социални феномени в съвременните общества и по-конкретно в йеменското общество. Потърсена е връзката с концепциите на Георг Зимел относно човешките взаимоотношения и техния характер.
2. Аргументира се тезата за съществуването на социално неравенство, безработица и наличието на бедност във всеки етап от социалното развитие.
3. Обедняването и бедността се извеждат от икономическите и социалните структури на индустриалните общества. Интерпретацията им се основава на съвременните направления в концепциите за тяхното възникване и разпространение, като се възприема направлението обединяващо елементите на индивидуалистичните и обществените теории.
4. Бедността се разглежда и изследва като сложно социално явление и знанията за неговите характеристики дават възможност за създаване на модели, методи за определяне на бедността.
5. Предложен е адаптиран модел на бедността в Република Йемен въз основа на разработен проектен модел на МОТ, като са дефинирани основните и специфични групи причини за бедността в страната.
6. Анализирането на регионалните измерения на бедността е осъществено чрез използването на дескриптивни и синтетични измерители за човешкото развитие (относителни величини, коефициенти, HDI). За задълбочаване на аналитичността в регионален аспект е извършено картографско представяне на статистическите данни и са разработени дигитални карти.

### **Публикации по темата на дисертационния труд**

- Фадел, Ал Хусеин, [ПРОБЛЕМИ НА ПОСТМОДЕРНОСТТА, Том I](#), Аспекти на бедността и политиките на намеса и противопоставяне за подобряване жизненото равнище на бедните